

Hajsza a „kék aranyért”

Interjú Maude Barlow környezetvédővel

Új könyvében azt írja, hogy a Föld édesvíz-készlete fogyóban van. Az emberiség legnagyobb válságától óv. Nem túloz? Az utóbbi évben sok helyütt szenvedtek árvizektől.

A globális klímaváltozás ilyen szélsőségeket tartogat számunkra – árvizet itt, szárazságot amott. Az ipar egyre inkább felmelegíti a bolygót, ezenkívül óriási tömegű vizet használ el, amely aztán örökre elveszett. A gazdag északon még nem érzünk sokat a válságból – ennek ellenére valóság.

A víz azonban más, mint a kőolaj vagy a fa. Elhasználjuk, de visszatér a természetes körforgásba. A Föld vízkészlete nemde mindig ugyanaz marad?

Igy kellene lennie. De a talajvíz ma olyannyira szennyezett, hogy nem képes már elég gyorsan regenerálódni – itt van, de használhatatlan. Az édesvíz körforgása kibillent egyensúlyából. Ebben minden szakértő egyetért, függetlenül attól, hogy jobb- vagy baloldali-e, vagy akár a Világbank képviselője. Az iparosodás és a növekvő városiasodás miatt egyre több régióban vastag betonernyőre hull az eső, és a föld helyett a tengerbe megy. Az emberek sok országban fertőzött folyókból isznak, mivel nem engedhetik meg maguknak a vezetékes vizet. Már most minden nyolcadik másodpercben meghal egy gyerek a vízhiány következtében. Az ENSZ becslése szerint 2025-ben az emberiség kétharmadának nem lesz tiszta vize.

Csak a tengervizet kellene sótlanná tenni – a Föld háromnegyed részét ez borítja. A technika megvan hozzá.

Ez hamis ígéret. A sótalánítás szélsőségesen drága, és energiát nyel el. Ráadásul mérgező maradványok keletkeznek. Ha ezeket visszaborítjuk a tengerbe, kipusztulnak az utolsó halak is. És a sótlanná tett víznek rettenetes íze van. Kipróbáltam.

Talán drágábbnak kellene lennie a víznek, hogy kevésbé pocskoljuk. Sok kormány a vízellátás privatizálása mellett van. 2003 márciusában a víz második világfórumán Den Haagban kereskedelmi áruként határozták meg a vizet. Nem kézenfekvő ez? Mert például az elektromos energiát éppúgy természeti erőforrásokból nyerik, és szabadon kereskednek vele. A piac meghatározza a tisztességes árat.

Nézetem szerint a vízellátás emberi alapjog, s ezért ingyenesnek kellene lennie. A piac különben is csak akkor működik, ha az embereknek van pénzük. Emberek százmillióinak nincs pénzük – haljanak szomjan? Ha itthoni városok és önkormányzatok felszámolnak valamit a vízellátásért, akkor remélni lehet, hogy a pénzt a vízvédelembe fektetik. A konszerneket ellenben a profit érdekli – s ezek többnyire multik, valahol távol. Például: A víz privatizálása után Detroitban ezrek csapját zárták el, mivel az emberek nem tudták kifizetni a magas számlákat. A bolíviai Cochabamba városában egy ár-emelés után lázadások törtek ki – s csak akkor bontották fel a szerződést a vízszolgáltató konzorciummal, amikor egy rendőr az egyik demonstráción lelőtt egy 17 éves fiút.

Az egyik német tartományban a privatizálás után csökkent a víz ára. A privatizáló cégek megjavították a rossz vezetékeket, a hatékonyság növekedett.

A konszernnek természetesen nem akarnak pocskolni. Tudják, hogy a víz – amit én „kék aranyak” nevezek – hamarosan olyan értékes lesz, mint egykor a „fekete arany” volt. Az emberek mindent meg fognak tenni, hogy hozzájussanak. Tény: a Földön nincs elég édesvíz, s még kevésbé lesz, ha a népesség tovább növekszik. Gazdasági nézőpontból ennek logikus következménye: Biztosítani kell, hogy a szűkös kincs oda jusson, ahol az emberek meg tudják fizetni. Például Európa szegényebb területeiről a gazdagabbakra. Ez a jövőbeli jólét receptje. A társadalom mély árckainak és milliók halálának receptje.

A vízellátás 90%-a világszerte még állami kézben van, s a szabad piacon nem csupán a globális játékosok vannak ott. Némely indiai kisparaszt ma több pénzt keres azzal, hogy talajvizét eladja a városoknak és az ipari felhasználóknak, mint korábban a földműveléssel. A kisemberek is hasznot húzhatnak a privatizációból?

Na persze, Kanadában is vannak ilyen parasztjaink, akik azt mondják: Minek vessek gabonát, ha a víz eladásával sokkal kevesebb a munkám? Kézenfekvő az érv ezzel a személyes profittal szemben: Jön az ipar a hatalmas fürőkkel és pumpákkal – és nemcsak ennek az egy farmnak a talajvizét viszi el. Harminc kilométerrel arrébb egy reggel felébred a szomszéd, és megállapítja, hogy az ő kútja is kiszáradt. Minden víz összeköttetésben áll. Az a rendszer tehát, amelyben mindenki tetszés szerint eladja az „ő” talajvizét, nem működhet. A víz mindenkié. Az államnak kell gondoskodnia arról, hogy csak annyit vegyünk el, amennyi termelődik, és hogy azt ismételen felhasználjuk. Különben az a farmer, aki csak egy kis nyereséget akart, hamarosan igen ostobának fog bizonyulni.

Nálunk egyrészt sok vizet pocskolnak el, másrészt újabban szabályszerű liturgiákat végeznek a vízzel – az élményfürdőkben és a wellness-farmokon. Ez a megfelelő méltatása ennek a drága elemnek?

És ne feledkezzünk meg a palackos ásványvizekről! Ezek akár kétezerszer annyiba is kerülhetnek, mint a vezetékes víz, és gyakran kevésbé tartalmasak. Az egész egyetlen nagy marketingcirkusz. Pont úgy, mint az élményfürdők – olyan luxus, amelyet csak kevesen engedhetnek meg maguknak. Mindez a jövő előízét kínálja, ha továbbra is így folytatjuk: A víz már csak a gazdagoké lesz.

Mit tehet az egyes ember, hogy megóvja a tartalékokat? Globálisan keveset hoz a konyhára, ha kevesebb szer zuhanyozunk. Vagy?

Jó, ha a mosógép takarékos programját használjuk, de nem a háztartások jelentik a nagy problémát. Az autók és a komputerchipek gyártása víztömegeket nyel el, éppúgy, mint az ipari mezőgazdaság. Olyan, nemzetközi érvényű törvényekre van szükség, amelyek megállítják a vízzel való masszív visszaélést. Alapvetően búcsút kellene vennünk a korlátlan növekedés gondolatától, ahelyett hogy még a világ maradékára is kiterjesztenénk a mi modellünket. Észak-Kínában városok millióinak éppen azért szűkös a vizük, mert azt az új ipari területekre pumpálják, ahol olcsó árukat állítanak elő vele a Nyugat számára. A Föld nem fogja sokáig kibírni ezt a gazdasági rákot, az fel fogja zabálni a Földet. Ennek ellenére az Európai Unió a víz kereskedelmi forgalomba vonását támogatja – a három legnagyobb konszern ugyanis európai. De biztos vagyok abban, hogy az itteni emberek nem akarják látni, hogy gyermekeik a szennyezett víztől haljanak meg. Németországban is sok olyan polgári kezdeményezés létezik, amely a fenntarthatóságért és az emberi jogokért küzd. Ezekben mindenki elkötelezetten tevékenykedhet.

Képes még arra, hogy lelkiismeret-furdalás nélkül lemossa az autóját, vagy lehúzza a WC-t?

Nem. Utzásaimon túl sok olyan embert láttam, aki vízhiánytól szenved. Hazafelé tartva minden alkalommal azon bosszankodom, milyen figyelmetlenül bánunk a vízzel – én magam is.

A kanadai Maude Barlow ökológus, író. Társalapítója a Blue Planet Projectnek, a víz védelmére létrehozott nemzetközi polgári mozgalomnak. Kék arany című, 17 nyelvre lefordított könyvével vált világhírűvé.